

Rhododendronlehti

3-2013

Dendrologian Seura

RHODODENDRON-KERHO

Rhododendron-kerho on Dendrologian Seuran jaoksena toimiva kerho, jonka tarkoituksena on edistää *Rhododendron*-sukuun kuuluvien kasvien tuntemusta.

Dendrologian Seuran jäsenmaksut: vuosijäsenmaksu 30 €, perhejäsenet 10 €, opiskelijat 12 € ja ainaisjäsenmaksu 300 €, yhteisöjäsenmaksu 250€.

Rhododendron-kerhon vuosijäsenmaksu Seuran jäsenmaksun lisäksi on 11 €, millä katetaan kolme kertaa vuodessa ilmestyvän Rhododendronlehden painokustannukset.

Jäseneksi haluava voi ottaa yhteyttä Dendrologian Seuran jäsenmaksuista vastaavaan. Jäsenmaksut maksetaan Seuran tilille Sampo FI05 8000 1900 4199 21, BIC: DABAFIHH.

Rhododendronlehden ilmestymisajankohdat ovat 10.1., 1.4. ja 10.9. Lehteen tarkoitettua aineistoa voi lähettää kerhon tiedottajalle.

Dendrologian Seuran puheenjohtaja: Terhi Parkkali-Reskola,

□

Dendrologian Seuran ja kerhojen jäsenmaksut: Kirsi Koponen, □

Rhododendron-kerhon puheenjohtaja: Kristian Theqvist, ..

, □

Rhododendron-kerhon tiedottaja: Osmo Jussila, □

Rhododendronlehden vt. toimittaja: Marjatta Laine,

Dendrologian Seuran internetosoite: www.dendrologianseura.fi

Rhododendron-kerhon internetosoite: www.dendrologianseura.fi/rhodokerho

Rhododendron-kerhon pankkitili: Nordea FI51 1181 3000 116304

KERHON TOIMINTA

Kerho kokoontuu kolme kertaa vuodessa, helmikuun alussa, huhti-toukokuun vaihteessa ja syyskuun lopulla. Kokoontumispaikat ja tarkemmat ajankohdat selviävät kerholehdestä ja kerhon nettisivuilta. Kerran vuodessa tutustumme kotimaisiin puutarhakohteisiin parhaaseen kukinta-aikaan. Ulkomaisiin puutarhakohteisiin järjestetään retkiä kysynnän ja mielenkiinnon mukaan.

Alppiruusujen siemeniä välitetään jäsenille kerhon siemenvälityksen kautta. Siementen lahjoittajat saavat kutakin lahjoittamaansa erää kohden yhden erän veloitusta. Kerho välittää vain luontaisilta kasvupaikoilta kerättyä siementä, risteytymättömistä lajeista kerättyä tai käsin pölytettyä siementä. Siemenet maksetaan kerhon pankkitilille.

Kerho järjestää kasvien yhteistilauksia ulkomailta, taimihuutokauppoja ja taimienvaihtotilaisuuksia.

Piirroksia © Tiina Poutanen.

American Rhododendron Society:n Finnish Chapter, Suomen jaos toimii yhteistyössä Rhododendron-kerhon kanssa ja jaoksen kokoukset järjestetään kerhon kokousten yhteydessä. Jaokseen voi liittyä maksamalla vuosimaksun kerhon pankkitilille.

ISSN-L 2242-4199

ISSN 2242-4199

Etukansi: Näkymä japanilaiseen puutarhaan Seattlessa, Washingtonin osavaltiossa. Kuva: ©Kristian Theqvist.

Suomen sää kurittaa ja antaa

Kristian Theqvist

Viime talvi oli erityisen hankala monille puuvartisille kasveille mukaan lukien alppiruusut. Talven pakkaset eivät olleet erityisen kovat, mutta sekä syksyllä että keväällä oli ongelmalliset säät, joiden seuraukset näkyivät kesän tullen. Eniten olivat kärsineet monet havukasvit, varsinkin katajat, sekä luonnossa kasvava *Juniperus communis* että puutarhojen ja puistojen eri katajalajikkeet, jotka monin paikoin ruskistuivat todella pahasti. Katajien esteettinen arvo sai monella pihalla pahan kolauksen.

Havaitsin yllättävän monella alppiruusulla ja atsalealla kuolleita oksia viime talven jälkeen. En ole koskaan aiemmin nähnyt näin paljon vaurioita, vaikka talven minimilämpötila oli puutarhallani nyt vain -20°C.

Tyypillisesti muuten hyvin voivassa pensaassa oli 1 - 3 kuollutta oksaa. Lehdet olivat vihreät ja roikkuivat, mikä viittaisi siihen, että oksa oli vaurioitunut, esim. hallavaurion seurauksena.

Vauriot olivat pahimmat lajikkeissa, joiden kestävyys on heikommasta päästä ja joillakin aremmilla lajikkeilla oli vain muutama vaurioton oksa. Suomalaisissa kestävässä lajikkeissa en kuitenkaan havainnut ollenkaan vaurioita. Jokunen kovempiakin pakkasia kestänyt yksittäinen lajipensas kuoli, mm. *R. principis* ja *R. wardii*. Ilokseni suurin osa alppiruusujen lajipuutarhani pensaista kesti talven hyvin, mm. kaikki *Taliensia* alasektion lajitaimeni olivat täysin vauriotonta.

Arboretumini lähisuolla kohtasin kesäkuun tullen yllättävän näyn, kun lähes kaikki suopursut olivat pahasti vaurioituneita talven jäljiltä. Suopursujen lehdet olivat ruskettuneet ja monet oksat olivat kuolleet. Näin suolla vain joitakin yksittäisiä vaurioitumattomia pursuja. Kyseessä ei selvästikään ollut kevät-auringon paahteen kuivattamista lehdistä, koska ilmiö näkyi yhtä voimakkaana täysin varjoisissa paikoissa, mihin aurinko ei koskaan paista. Uutta kasvua oli tulossa ruskettuneiden lehtien yläpuolen silmusta ja kukkanuput näyttivät säilyneen ainakin osalla suopursuista.

Puutarhani pursulajit kokivat myös talven pahana, ja esim. *R. diversipilosum*, 'Milky Way', ja *groenlandicum x neoglandulosum* ruskettivat kaikki lehtensä. Kaikki pursut selvisivät kuitenkin hengissä. Kesän tullen leikkasin pois alppiruusuja rumentavat kuolleet oksat ja uusi kasvu peitti nopeasti vauriot. Katajia sen sijaan onkin vaikeampi siistiä. Poistin

moottorisahalla aikamoisen määrän lähes täysin ruskeiksi muuttuneita tai kuolleita katajia.

Mistä sitten oli kysymys?

Monissa keskusteluissa on tuotu esille hankalan kevään ja kevätauringon kuivattava vaikutus. Sitä ei toki voi sulkea pois joidenkin vaurioiden osalta aurinkoisemmilla kasvupaikoilla. Uskon kuitenkin pääsyyinä vaurioihin olleen syksyn tai kevään hankalat pakkaset. Syksy oli pitkä ja melko lämmin ja sitten 27.10. tuli äkillisesti pakkasyö, jolloin lämpötila romahti kertaheitolla -10°C lukemiin. Täydelleen tuleentumattomat oksat jäättyivät, kuori halkesi ja se oli sitten menoa. Havaitsin lukuisilla alppiruusuilla ja magnolioilla kuoren halkeamia kesän tullen.

Vai olisiko sittenkin kevään säällä ollut vaikutuksensa? Alkukeväästä oli pitkä leudompi ajanjakso, jolloin suuri osa lumesta sulii pois. Sen jälkeen tuli taas pakkasöitä. Osa kasveista oli jo lähtenyt purkamaan talvenkestoaan ja "mahla virtasi". Viime kevättalvi oli puuvartisille hankalaa aikaa ja vaurioita tuli.

Kesän kukinta oli alppiruusuilla poikkeuksellisen heikko ja siitä ei voi syyttää syksyn, talven tai kevään säätä vaan sateista edellistä kesää, jolloin valoa oli niukanlaisesti aikaan, jolloin nuppujen pitäisi muodostua. Suurillakin alppiruusuilla saattoi nyt olla vain muutama kukinto ja mm. 'Helsinki University' pensaassani ei ollut ainoatakaan kukkaa! Poikkeuksiakin toki oli, mm. täysin aurinkoiselle paikalle istuttamani 'Sonatine' ja 'Matterhorn' olivat tapansa mukaan täynnä kukkia. Samoin atsaleojen kukinta oli erittäin runsasta. Atsaleat kasvavat valoisemmilla paikoilla, joka osaltaan selittää niiden hyvän kukinnan.

Tätä kirjoittaessani heinäkuun lopulla on ilo kävellä puutarhassa ja havaita kaunista uutta kasvua. Vain ruskettuneet katajat muistuttavat enää viime talvesta. Kesä on ollut kuiva ja sadetta on tullut aivan liian vähän. Tästä on kuitenkin ollut selvästi hyötyä alppiruusujen ja atsaleojen nuppujen kehittymiselle. Nuppuja on valtavasti ja ensi kesän kukinnasta tulee ainutlaatuisen mahtavaa, jos vain ensi talven sää on armollinen.

Kaunista ruskasyksyä odotellen,
Kristian Theqvist

Kestävien risteyttämisestä – esitelmä Seattlessa

Kristian Theqvist

Osallistuin keväällä 2013 ARS:n konferenssiin Seattlessa edustaen Rhododendron-kerhoamme ja uutta ARS:n Finnish Chapter jaostamme. Konferenssi oli ikimuistettava elämys monine puutarha- ja puistovierailuineen, ja olen kertonut siitä valokuvien kerhomme kevätkokouksessa. Pidin konferenssissa kaksi esitelmää kestävien alppiruusujen ja atsaleojen risteyttämisestä. Osmo Jussila arveli, että kerhomme jäseniä voisi kiinnostaa esitelmieni sisältö ja senpä vuoksi kerron seuraavassa, mitä olen aiheesta esittänyt.

Sisältö

- Riittävän kestävää Suomessa? – ilmastolliset olosuhteet
- Virstanpylväät alppiruusujen tuomisessa Suomeen
- Kestävät lajit ja lajikkeet risteyttämisen perustana
- Ensimmäisen sukupolven kestävät suomalaiset lajikkeet – Arboretum Mustila
- Toisen sukupolven risteytystuloksia suomalaisilta risteyttäjiltä
- Kestävien atsaleojen risteyttämisestä
- Pursut (*Ledum*) ja risteyttäminen
- Tulevaisuus?

Molempien esitelmieni perusrunko oli samansisältöinen, mutta pyynnöstä olin jakanut atsaleoista ja pursuista kertomisen kahteen eri esitelmään. Toisia kiinnostivat atsaleat enemmän kuin pursut ja vastaavasti toisinpäin.

Riittävän kestävää Suomessa? – ilmastolliset olosuhteet

Suomi on yksi pohjoisimmista maista Euroopassa ja sijaitsee pohjoisten leveyspiirien 60° ja 70° välillä, vastaten Alaskan pohjoista sijaintia. Suomen ilmasto tosin poikkeaa merkittävästi Alaskan ilmastosta. Ilmastoomme vaikuttaa Atlantilta tulevat lämpimät mereiset ilmavirtaukset ja toisaalta idän mantereiset ilmavirtaukset. Kesät ovat yleensä viileät ja talvet leudot, mutta aina silloin tällöin idän ja pohjoisen tuulet tuovat kovia talvipakkasia, jolloin lämpötila voi laskea Etelä-Suomessakin alle -35°C.

Pohjoisesta sijainnista johtuen päivän pituus vaihtelee suuresti vuodenaikojen mukaan. Kesällä päivät

ovat valoisat ja pitkät, 15 – 24 tuntisia, ja talvella taas on enimmäkseen pimeää.

Sateet jakaantuvat melko tasaisesti ympäri vuoden ollen keskimääri 600 mm, mutta muutamankin viikon kuivat jaksot saattavat haitata kasvien kasvua kasvukaudella. Lunta on talvella puolesta metristä metriin, mutta rannikolla on välillä ollut erittäin vähälumisia talvia, jolloin matalatkaan kasvit eivät ole saaneet kunnon lumensuojaa.

Yleisesti ottaen kasvukausi on Suomessa lyhyt ja viileä, mutta ilmastollinen vaihtelu on erittäin suurta. Varsinkin talvien sään vaihtelu tuo suuret haasteet, mitä kasveja maassamme voi kasvattaa. Monet kasvit voivat selvitä useita vuosia kunnes tulee vaikea talvi, joko kovine pakkasineen, suurine lämpötilan vaihteluineen tai niukkoine lumineen, jolloin tämänkaltaiseen ilmastoon sopeutumattomat kasvit vaurioituvat tai kuolevat.

Ilmaston lämpeneminen parin viime vuosikymmenen aikana on mahdollistanut monien arempien kasvien kasvattamisen. Talvella 1984/85 Turun saariston puutarhallani oli -30,5°C ja talvella 1986/87 -32,7°C, mutta tämän jälkeen lämpötila on alimmillaan ollut -26,5°C. Keskimääräinen talven minimilämpötila on muuttunut n. 4 astetta lämpimämmäksi (15 vuoden minimilämpötilan keskiarvo oli 1986 -24,5°C ja 2013 -20,5°C). Tämä ei tarkoita, etteikö Siperiasta voisi taas tulla uutta tappotalvea, joka kertaheitolla pistää puutarhaharrastajan suunnitelmat uusiksi.

Suomessa käytössä oleva kasvuvyöhykejaottelu perustuu kasvukauden pituuteen, tehoisan lämpötilan summaan sekä talviolosuhteisiin. USA:ssa käytössä olevat USDA-vyöhykkeet käyttävät perustana vain talvien minimilämpötilojen pitkän ajan keskiarvoja ja vyöhykkeiden soveltuvuus Suomen olosuhteisiin on vähintäänkin kyseenalainen. USDA-vyöhykkeet ovat kuitenkin suuntaa-antavia, kun kasvien kestävyyttä yritetään arvioida.

Olen hahmotellut USDA-vyöhykkeet Suomen kartalle perustuen talven minimilämpötilojen pitkän ajan keskiarvoihin (katso kuva 1. seuraavalta sivulta) Karttaan tulee suhtautua asianmukaisella varovaisuudella ja vain karkeana yrityksenä mallintaa epätäydellistä USDA-vyöhykejärjestelmää Suomeen.

Kuva 1 USDA-vyöhykkeet hahmoteltuna Suomen kartalle.

Lyhyt historiallinen katsaus

(lähde Peter M. A. Tigerstedt 2008)

- 1902: Ensimmäiset istutukset Arboretum Mustilaan
- 1915: Alppiruusuja Regel & Kesselring (Venäjä)
- 1930-luvulla: Lajikkeita Seidelilta Saksasta ja siemeniä Koreasta (*R. brachycarpum* var. *tigerstedtii*)
- 1940-luvulla: Erittäin kylmät talvet karsivat Seidelin lajikkeita ja *brachycarpum* var. *tigerstedtii* taimia ja vain kestävimmat selvisivät
- 1950-luvulla: W. Kesselringin ja D. Hobbien vierailut, uutta taimimateriaalia
- 1960-luvulla: Havainnointia kestävydestä ja kasvien sopeutumisesta Suomen ilmastoon
- 1970-luvulla: Alppiruusujen jalostusohjelma – Helsingin yliopisto yhteistyössä Arboretum Mustilan kanssa, vetäjänä prof. Peter M. A. Tigerstedt
- 1980-luvulla: Koekenttäkasvatukset parhaiden ja kestävimpien lajikkeiden valitsemiseksi
- 1990-luvulla: Ensimmäiset kestävät suomalaiset lajikkeet nimettiin ja tuotiin markkinoille
- 2000-luvulla: Alppiruusujen suosion kasvu – Rhododendron-kerhon merkittävä rooli – toisen kierroksen risteytykset aktiivisten kerhon jäsenten toimesta

Kuva 2 Mustilanalppiruusu *R. brachycarpum* var. *tigerstedtii*

Kestävimmät lajit risteytysten perustana

Mustilanalppiruusu (*R. brachycarpum* var. *tigerstedtii*) on ollut ehdottomasti merkittävin laji kestävimpien lajikkeiden risteyttämisessä. Kaikkein kestävimmat suomalaiset lajikkeet ovat mustilanalppiruusun jälkeläisiä. Toiseksi tärkein laji on ollut nukka-alppiruusu (*R. smirnowii*) ja muutamat siihen pohjautuvat Mustilassa kasvavat Seidelin lajikkeet.

Ohotanalppiruusu (*R. aureum*) on myös potentiaalisesti hyvä emo. Se ei ole niin kylmänkestävä kuin usein väitetään, mutta matalakasvuisena se viihtyy Pohjois-Suomessa lumen suojassa jopa paremmin kuin Etelä-Suomen rannikolla. Harrastajat ovat tehneet ohotanalppiruusulla useita lupaavan tuntuista risteytyksiä.

Virginialalppiruusu (*R. catawbiense*) ja appalakienalppiruusu (*R. maximum*) ovat Pohjois-Amerikassa kestävien alppiruusujen maineessa ja niitä on perinteisesti käytetty paljon kestävien lajikkeiden risteyttämisessä. Miksi näitä lajeja ei sitten ole käytetty Suomessa risteyttämisessä? Lajien kestävyys riittää vain II-vyöhykkeelle ja alppiruusuharrastajat eivät syystä tai toisesta taida erityisemmin arvostaa ainakaan virginialalppiruusua, joka on melko tavanomaisen näköinen muistuttaen paljon myytyä 'Catawbiense Grandiflorum' lajiketta. Appalakienalppiruusua voisi hyvinkin käyttää risteytyksissä kauniiden versojensa ja myöhäisen kukintansa vuoksi, mutta kestävyyttä pitäisi saada kestävämmältä lajilta tai lajikkeelta.

Ensimmäisen sukupolven suomalaiset alppiruusulajikkeet

Suomalaiset lajikkeet ovat tuttuja kerhomme jäsenille, joten en tässä kirjoituksessa esittele niitä sen tarkemmin.

Lajikkeet voidaan ryhmitellä esim. risteytysemojensa, perimänsä tai kasvutapansa mukaan.

Kestävimmillä lajikkeilla on *R. brachycarpum* var. *tigerstedtii* emona. Näitä ovat mm. 'Mikkeli' ('St. Michel'), 'Haaga', 'Helsinki University' ('Helsingin Yliopisto'), 'Pekka' ja 'P.M.A. Tigerstedt' ('Peter Tigerstedt').

Nukka-alppiruusun geenejä löytyy mm. seuraavista lajikkeista antamassa kestävyttä: 'Mikkeli' ('St. Michel'), 'Pekka', 'Hellikki', 'Eino' ja 'Marketta'.

Eräät matalakasvuiset lajikkeet hyötyvät lumen suojasta. Näitä ovat mm.: 'Elviira', 'Mauritz', 'Kullervo' ja 'Pohjola's Daughter' ('Pohjolan Tytär').

Toisen sukupolven risteytystuloksia suomalaisilta risteyttäjiltä

Suomessa on kymmenkunta aktiivista alppiruusujen ja/tai atsaleojen harrastajaristeyttäjä. Useimmat risteyttävät elepidootteja, muutama myös lepidootteja ja atsaleoja. Ehdottomasti tärkein tavoite on ollut kestävyys maamme ilmastolliset olosuhteet mielessä. Kestävyyden ohella tavoitellaan keltaisia, punaisia, valkoisia, oransseja, täplällisiä tai tuoksuvia kukkia. Lehdistä halutaan erilaisia muotoja, mahdollisesti indumentumia ja kaunista uutta kasvua. Kasvutavaksi tavoitellaan tuuhean pensaan lisäksi matalaa tai puumaista kasvua.

Harrastajat ovat tehneet viimeisimmän parinkymmenen vuoden aikana useita satoja risteytyksiä ja tuloksena on useita lupaavan tuntuista lajikkeita. Joitakin on nimetty (epävirallisesti), taimia on testeissä eri puolilla Suomea ja muutama on varhaisessa lisäysvaiheessa. Lähivuosina näemme toivottavasti useita mielenkiintoisia uusia lajikkeita taimi- myymälöiden tarjonnassa.

Kuva 3 "Kuutamoo" x 'Belkanto', Reijo Hahkalan risteytys.

Esitelmässäni Seattlessa näytin esimerkkinä valokuvat kolmesta minua viehättäneestä risteytystuloksesta. Ne ovat Osmo Jussilan vaaleanpunakukkainen, punatäpläinen 'P.M.A. Tigerstedt' x 'Humboldt', Reijo Hahkalan valkokeskustainen, punareunainen 'Rotkäppchen' x (*brachycarpum* x *aureum*) ja saman risteyttäjän persikankeltainen, röyhelöreunainen (*brachycarpum* x *aureum*) x 'Belkanto'.

Omat risteytykseni elepidootteilla

Kuva 4 'Kullervo' x 'Böhmen', Kristian Theqvistin risteytys.

Olen esittänyt omaa risteytysstrategiaani kerhon lehdessä 1-2013 artikkelissa *Kristianin risteytykset keltaisilla*, joten kirjaan tähän vain pääkohtia ranskalaisilla viivoilla.

- Suomalaiset alppiruusulajikkeet luovat hyvän pohjan seuraavan sukupolven risteytyksille.
- Käytän suomalaisia lajikkeita periyttämään kestävyttä ja muita lajeja ja lajikkeita antamaan variaatiota kukkien väriin, lehtiin ja kasvutapaan.
- Olen suosinut 'Mikkeli', 'P.M.A. Tigerstedt', 'Pekka', 'Kullervo' ja 'Helsinki University' lajikkeita emokasveina.
- Olen tehnyt 10 vuoden aikana n. 400 risteytystä. Tuhansia taimia kasvaa taimilaitoksissa, taimikasvatusalueilla ja arboretumiin istutettuna.
- Kylvän vain 30 siementä kustakin risteytyksestä rajoittaakseni taimien määrää.
  - Kolmasosa siemenistä ei idä tai taimet eivät selviä ensimmäiseen koulintaan asti.
  - Kolmasosa taimista kuolee kolmen ensimmäisen talven aikana (kylmälavoissa, ulkona suojaamattomina)
  - Kestävimvät, noin kolmasosa, ovat elossa vielä kuuden talven jälkeen. Joissakin erissä on enemmän taimia elossa, kun taas joissakin lähes kaikki ovat kuolleet. Taimivaiheen kestävyys on merkittävässä roolissa.
  - 0 – 2 tainta risteytyksestä näyttää sen verran lupaavalta, että lisään niitä pistokkaasta.

- Olen antanut lupaavimmista pensaista pistokas-
taimia puutarhaharrastajille eri puolille Suomea,
jotta kelvollisuus nimettäväksi lajikkeeksi var-
mentuisi.
- Mikrolisäys parhaimmille lajikkeille on suun-
nitelmissa.

Kuva 5 'Helsinki University' x 'Blue Bell', Kristian Theqvistin risteytys

Kuva 6 'Elviira' x 'Blue Bell', Kristian Theqvistin risteytys.

Valokuvia parhaimmista risteytys- ja kasvatustulok-
sistani on nähtävillä nettisivulla
<http://tinyurl.com/k2ajon6>

Kestävimmät atsalealajit ja -lajikkeet

Kesävihannista atsalealajeista monet ovat kestäviä I- tai II-vyöhykkeellä, mutta III-vyöhykkeelle asti on yleensä suositeltu vain kelta-atsaleaa (*R. luteum*), paitsi tietysti kanadanatsaleaa (*R. canadense*), joka pärjää jopa VI-vyöhykkeellä. Paksu lumi auttaa matalampien atsaleojen selviytymistä rankattua pohjoisempana.

I- tai II-vyöhykkeen atsaleoja ovat *albrechtii* (keisariatsalea), *arborescens* (silotsalea), *molle* ssp. *japonicum* (japaninatsalea), *periclymenoides* (hel-luntaiatsalea), *prinophyllum* (rusoatsalea), *schlip-penbachii* (kuningasatsalea), *vaseyi* (perhos-atsalea) ja *viscosum* (tuoksuatsalea).

Atsalealajikkeista selkeästi kestävimmat ovat kana-danatsaleaa perimässään pitävät x *fraseri* (kevätat-salea) ja melko samannäköinen 'Orchid Lights'. Ne kestävät hyvin ainakin V-vyöhykkeelle asti.

Ghentin atsaleat (mm. 'Coccinea Speciosa', 'Dr. Christian Baumann', 'Nancy Waterer', 'Pallas' ja 'Unique') ja Rustica Flore Pleno atsaleat (mm. 'Aida' and 'Norma') ovat kestäviä II-vyöhykkeellä.

Knap Hill ja Exbury atsaleat ovat yleisesti ottaen vähän heikkokestoisempia, pärjäten etupäässä I-vyöhykkeellä, mutta varauksin myös suotuisilla II-vyöhykkeen alueilla. Näitä atsaleoja ovat mm. 'Cecile', 'Homebush', 'Jack A. Sand', 'Gibraltar', 'Persil', 'Royal Command' ja 'Sunte Nectarine'.

Minnesotassa risteytetyt revontuliatsaleat ovat kes-täviä III-vyöhykkeelle, mutta niiden spekuloidaan kuitenkin kärsivän Suomessa liian lyhyestä kasvu-kaudesta. Onko tästä näyttöä? En tiedä. Näitä atsaleoja ovat mm. 'Mandarin Lights', 'Golden Lights', 'Rosy Lights', 'Spicy Lights', 'Nothern Hi-Lights', 'White Lights', 'Lemon Lights' ja Tri-Lights.

Marjatta Uosukainen on valinnut ja nimennyt muu-taman kestävän atsalean lisäykseen. 'Aamurusko', 'Kullannuppu' ja 'Ruususen Uni' atsaleoja on monen suomalaisen puutarhan kaunistuksena.

Suomalaiset atsalearisteytykset

Atsaleojen jalostus Suomessa aloitettiin jo vuonna 1988 Helsingin yliopiston kasvibiologian laitoksella. Tavoitteena oli luoda monipuolinen lajikkeisto, joka menestyy Suomen ilmasto-olosuhteissa. Ensimmäiset jalostetut puistoatsaleat tulivat kuluttajien saata-ville taimimyymlöihin pari vuotta sitten, ja nyt näitä Anu Väinölän valitsemia ja nimeämiä atsaleoja on neljä kestävää ja kaunista lajiketta markkinoilla. Lajikkeet 'Adalmina', 'Illusia', 'Onnimanni' ja 'Tarleena' ovat kestäviä aina IV-vyöhykkeelle asti.

- <http://blogs.helsinki.fi/avainola/category/atsalea/>

- Satumaiset puistoatsaleat 'Adalmina', 'Illusia', 'Onnimanni' ja 'Tarleena'. – Sorbifolia 1/2012: 34-38. (Anu Väinölä & Terttu Parkkari)

Reijo Hahkala on tehnyt vuosien varrella kymmeniä atsalearisteytyksiä. Monet tuloksista ovat kiinnostavia mahdollisina kaupallisina lajikkeina, niitä on testattu pohjoisempaan ja muutama on päässyt lisäykseen.

Kanadanatsalean perimä kestävien atsaleojen risteyttämisessä

Eikö olisikin hienoa, jos kanadanatsalean kestävyysperimää saisi siirrettyä isokukkaisiin ja tuoksuviin kesävihantiin atsaleoihin. Valitettavasti risteytykset kanadanatsalean kanssa tuottavat steriilejä jälkeläisiä ja niinpä tunnettuja lajikkeita *x fraseri* ja 'Orchid Lights' ei ole mahdollista käyttää jatkojalonnukseen. Tähän on kuitenkin nyt löytynyt kaksi läpimurron mahdollistamaa sattumaa.

Läpimurto 1.

Yksi Anu Väinölän *canadense x molle* ssp. *japonicum* risteytysryhmän pensaista antoi yhtenä syksynä itäviä siemeniä. Se oli ainutkertainen tapaus enkä ole jälkeempään nähnyt risteytysryhmän pensaissa siemenkotia.

Siemenet itivät ja sain niistä useita taimia. Ensimmäinen kukinta ihastutti suurilla vaalean-punaisilla kukillaan, ja mikä tärkeintä, kukat olivat hedelmällisiä molempiin suuntiin. Ensimmäisestä kukkineesta pensaasta olen käyttänyt koodinimeä canjapo-01.

Kanadanatsaleaa perimässään sisältävä canjapo-01, vasemmalla vertailukohteena kevätatsalea (*x fraseri*)

Testautin canjapo-01:n ja sisartaimien ploidisuuden Coimbran yliopistossa Portugalissa ja kaikki jälkeläiset ovat osoittautuneet tetraploideiksi, mikä sinänsä oli yllättävää, koska *canadense x molle* ssp. *japonicum* risteymät ovat pääsääntöisesti tavallisia diploideja. Merkille pantavaa on myös, että canjapo-

01:n kukissa on 10 hedettä, kun *x fraseri* kukissa on vain 8 hedettä.

Olen käyttänyt canjapo-01 atsaleaa sekä siemenemona että siitepölyä antavana vanhempana risteytyksissä useiden tetraploidien atsaleojen kanssa. On mielenkiintoista seurata, miten kanadanatsalean perimä tulee näkymään risteytyksissä mm. lajikkeiden 'Feuerwerk', 'Gibraltar', 'Homebush', 'Royal Command', 'Golden Lights', 'Mandarin Lights' ja 'Tri-Lights' kanssa. Periytykö kanadanatsalean kukan muoto suurempaan oranssiseen, keltaiseen tai violettiin kukkaan? Miten käy kestävyys? Minulla on nyt taimia kahdelta vuodelta ja taimet ovat hyvässä kasvussa. Vielä pitää odottaa muutama vuosi kukintaa. Olen suunnitellut testata pikkutaimien ploidisuutta nyt syksyllä tehtävillä kokeilla, jotta näistä erikoisuuksista saisi lisää tietoa jatkoa ajatellen.

Läpimurto 2.

Olli Wuokko huomasi syksyllä 2011 alppiruusujen ja atsaleojen siemenkotia poistaessaan, että 'Orchid Lights' atsaleoiden joukossa oli yksi pensas, jossa yllättäen oli siemenkotia. 'Orchid Lights' atsalean pitäisi olla steriili kevätatsalean tapaan ja syntyvät siemenkodat ovat tavallisesti minimaalisia ja kurtistuneita. Ehkä mikrolisäyksessä oli tapahtunut mutaatio ja kromosomimäärät olivat kaksinkertaistuneet? Asiaa selvitellessä ilmeni, että näitä siementäviä 'Orchid Lights' atsaleoja oli taimimyymlöissä useita, ehkä kokonainen tuotantoerä.

Lähetin fertiilistä 'Orchid Lights' atsaleasta näytteet Portugaliin ploidisuustesteihin ja tulos oli yllätys, se osoittautui mixoploidiksi näytteiden sisältäessä tavallisten diploidien solujen lisäksi tetraploideja soluja. Käytännössä tämä merkitsi sitä, että 'Orchid Lights' poikkeuksellisesti ei ainoastaan ole fertiili vaan se risteytyy helposti sekä diploidien että tetraploidien atsaleojen kanssa. Pienenä yksityiskohtana voi mainita, että mixoploidisella 'Orchid Lights' on kukissaan 10 hedettä, kun tavallisella 'Orchid Lights' atsalealla on 8 hedettä.

Olli Wuokko ja allekirjoittanut on tehnyt risteytyksiä mixoploidisella 'Orchid Lights' atsalealla, ja taimia on kasvamassa mm. risteytyksistä *prinophyllum*, 'Adalmina' ja 'Golden Lights' atsaleojen kanssa. Sattuman oikusta syntynyt mixoploidinen 'Orchid Lights' luo uusia mahdollisuuksia tuoda kestävä kanadanatsalean perimää atsalearisteytyksiin.

Pursut (*Ledum*) ja risteyttäminen

Pidin Seattlessa toisen esitelmäni lopuksi katsauksen pursulajeihin ja kerroin tekemistäni risteytyksistä suopursulla. Olen kirjoittanut artikkelin suopursusta ja muista pursuista kerholehden edelliseen numeroon 2-2013 ja olen luvannut jatkaa aihetta kertomalla pursuristeytyksistä. Tästä siis enemmän myöhemmin.

Tulevaisuus?

Aikomukseni on jatkaa risteytysten tekoa kestävien ja kauniiden alppiruusujen aikaansaamiseksi. Käytän emoina edelleen suomalaisia lajikkeita, mutta myös enenevässä määrin omia lupaavan tuntuista lajikkeita.

Atsaleoilla keskityn käyttämään risteytyksissä canjapo-01 atsaleaa, sen sisaria ja jälkeläisiä saadakseni kanadanatsalean perimää, kukan muotoa ja väriä sekä kestävyyttä, isokukkaisiin kauniisiin atsaleoihin. Myös mixoploidinen 'Orchid Lights' tulee edelleen sisältymään risteytys-ohjelmaani.

Time is flying and you cannot do everything you want in a life time— enjoy on what you can!

ARS:n Finnish Chapter kuulumiset

Kristian Theqvist

Vuosikokous 15.5.2013

Finnish Chapter jaoksen vuosikokous pidettiin 15.5.2013 Rhododendron-kerhon kevätkokouksen yhteydessä Kaisaniemen kasvitieteellisessä puutarhassa. Kokouksessa todettiin, että viime vuonna 14.7.2012 valittujen toimihenkilöiden kahden vuoden toimikausi jatkuu vielä vuoden. Jaoksen toimihenkilöinä jatkavat puheenjohtajana Kristian Theqvist, varapuheenjohtajana Jaakko Saarinen, sihteerinä Jussi Lähteenmäki ja varainhoitajana Osmo Jussila.

Rahastonhoitaja totesi, että Finnish Chapter jaokselle on perustettu pankkitili jäsenten jäsenmaksujen keräämistä varten. Jäsenmaksunsa vuodelle 2013 oli maksanut 23 jäsentä. Rahastonhoitaja esittää tilinpäätöksen seuraavassa jaoksen kokouksessa.

Puheenjohtaja raportoi matkastaan ARS:n konferenssiin Seattlessa 1. - 5.5.2013, missä hän edusti Suomen jaostamme ja Rhododendron-kerhoamme, ja piti kaksi esitelmää aiheena risteyttäminen ankaariin talviolosuhteisiin.

Syyskokous 21.9.2013

Finnish Chapter jaoksen syyskokous pidetään 21.9.2013 12:00 Brinkhallin kartanossa Kaksikerran saarella Turussa. Kokouksessa esitetään edellisen kauden tilinpäätös.

Jäsenmaksut vuodelle 2014

Jäsenmaksu vuodelle 2014 pysyy muuttumattomana ollen 27 euroa. Rahastonhoitaja Osmo Jussila lä-

hettää laskun nykyisille jäsenille, lukuun ottamatta kesällä 2013 liittyneitä jäseniä, jotka ovat jo maksaneet.

Liity jäseneksi!

Voit liittyä ARS:n Finnish Chapter uudeksi jäseneksi antamalla yhteystietosi Osmo Jussilalle (..). Kun liityt jäseneksi

31.10. mennessä, varmista, että saat ARS:n lehden talvinumeron. ARS:n kotisivu:

www.rhododendron.org

Taimia tarjolla

Alppiruusujen, atsaleojen ja muiden puuvartisten taimet ovat kovasti kasvaneet viime vuosina taimikasvatusalueillani ja poteissa, ja haluan karsia ylimääräisiä taimia viemästä arvokasta kasvatusalaa. Poistolistani on nähtävillä nettisivulla

www.mixed/vaihtotaimet.html

Varauksia kiinnostuksen kohteista voi lähettää minulle sähköpostilla tai puhelimitse. Voin tuoda varattuja taimia rhododendronin syyskokoukseen Brinkhallin kartanolle 21.9. tai Arboretum Mustilan Ystävien taimitorille 28.9. Voin toimittaa taimia myös postitse, matkahuollolla tai muutoin sopimalla. Olen Dendrologian Seuran Etelä-Korean matkalla 5. - 16.9., jona aikana en vastaa sähköposteihin enkä puheluihin.

Kristian Theqvist

puh. ☐

Kerhon kesäretki Niinijärven Arboretumiin 15.6. 2013

Osmo Jussila

Kaarlo Ouni kertoo pieteetillä hoidetun kartanon historiasta, taustalla mittava kiertoilmauni.

Kerhomme tutustui tämän vuoden kesäretkellä Kaarlo Ounin Niinijärven tilaan Jämsässä, Tampereen ja Jyväskylän puolimatassa. Kaarlo, tai Kalle, jolla nimellä hänet varmaankin dendrologien keskuudessa laajemmin tunnetaan, on istuttanut kotitalalleen eksoottisia puu- ja pensaslajeja 70-luvulta lähtien, ja viime vuosikymmeninä keräily on laajentunut sisältämään myös *Rhododendron*-suvun edustajia.

Retkelle osallistui 23 kerholaista ja matkaa tehtiin henkilöautoilla. Tultuamme pitkienkin ajomatkojen takaa Niinijärven tilalle saimme tuliaiskahvit, ja Kalle kertoi alkajaisiksi kotitalansa historiasta mielenkiintoisia anekdootteja. Päärakennus oli rakennettu 1880-luvulla nälkävuosien jälkeen, ja hirsitalon puiden vuosilustoista oli ikkunaremontin yhteydessä voitu määrittää talon ikä nälkävuosien olemattomien kasvuvuosien perusteella.

Mahtavan kokoinen kiertoilmauni herätti myös keskustelua. Uunin rakentaminen ja kivien tuominen hevospelillä kymmenien kilometrien päästä on var-

masti ollut voimainponnistus, jonka vertaista ei tämän hetken teknisiin apuvälineisiin tottunut pysty oikein edes kuvittelemaan. Uuni on varmasti ollut tarpeen, sillä valtakunnan sähkönsyöttö tuli taloon vasta 1968. Erikoista on, että puhelinlinja oli vedetty kyliltä oman 15 km mittaisen linjan päähän jo 1900-luvun alussa. Niinpä Niinijärven kartano oli sisällissodan melskeissä strategisesti tärkeä kohde.

Kahvittelun jälkeen menimme tutustumaan arboretumin puuvartisiin. Kallen puu- ja pensas-kokoelmat levittäytyvät tällä hetkellä n. 3 hehtaarin alalle, mutta tarvittaessa "laitetaan Moto käyntiin", jolloin talousmetsästä löytyy lisää istutustilaa. Arboretumin ohella kasvaa talousmetsässä n. 4 hehtaaria lehtikuusimetsikköä.

Arboretum sijaitsee III-vyöhykkeellä vedenjakajaseudulla n. 150 mmpy, ja maalaji seudulla näytti olevan hiekansekaista moreenia. Luontainen kasvilaisuus on monin paikoin hyvin rehevää lehtoa, joten

ravinteiden ja maan happamuuden suhteen eksootien kasvatus ei kohdanne ylimääräisiä esteitä.

Pihdat (*Abies*) olivat saavuttaneet jo tukkipuun mitat.

Puuvartiskokoelma onnistui yllättämään ainakin allekirjoittaneen monipuolisuudellaan, ja löytyipä joukosta sellaisiakin eksootteja, joiden en olisi uskonut kolmosvyöhykkeellä menestyvän. Niinijärveltä löytyy mm. hyvinvoivia yli kolmimetrisiä valkohikko-reita (*Carya ovata*), joiden kokoisia en ole muualla Suomessa nähnyt.

Toki ilmasto asettaa rajoituksensa, ja Kallen sanojen mukaan ”punapyökkien ja vuorivaahteroiden kanssa leikkimisen saa unohtaa”. Arboretumin vaikuttavimpiin puulajeihin kuuluivat erilaiset pihtalajit ja risteymät (*Abies*), joita Kalle oli hankkinut eri kokoelmista Suomesta, samoin kuin monet hemlokit (*Tsuga*) ja kuuset (*Picea*). Myös vaahterat (*Acer*) ja tuomet (*Prunus*) olivat hyvin edustettuina, ja monet allekirjoittaneelle tuntemattomammat suvut (*Betula*, *Alnus*) herättivät kiinnostusta.

Kasvoipa kartanon edustalla jopa mulperipuu (*Morus alba*), joita jo hyödyn aikakaudella yritettiin turhaan Suomeen lanseerata, silloin ilmasto ei vielä sallinut tämän silkkiäisperhosen ruokakasvin viljelyä näillä leveysasteilla.

Suomessa harvoin nähdystä kasvitaksoneista huomiotamme kiinnitti Japanista kotoisin oleva *Ericaceae*-heimon *Tripetaleia bracteata* jonka Kalle kertoi ”tarttuneen vaatteisiin” Japanin-matkalla. Kyseessä on kotimaassaan vajaat parimetrisiksi kasvava ke-sävihanta pensas, joka kukkii keskikesällä valkoisin parin sentin kokoisin kukin. Lajin läheisin sukulainen meillä lienee kurjenkanerva (*Phyllodoce caerulea*), joka kasvaa luontaisena Lapissa, mutta viihtyy hyvin puutarhakasvina myös etelässä.

Kierroksen jälkeen meille tarjottiin maukas keittolounas ja sitten olikin vuorossa kävely Rhododendron-metsässä. Kallen vanhemmat alppiruusututukset olivat jo päässeet ”miehen mittoihin” ja harastuksen aktiivisuudesta kertoivat hiljakkoin taimipelloiksi raivatut alueet, joiden risteymävalikomaan kuului niin Kallen omia, kuin muiden rhodokerholais-tenkin risteyttämistä siemenistä kasvatettuja taimia. Ennen kotiin lähtöä meitä kestittiin vielä leivoskahveilla!

Rehevässä rinteessä viihtyvät hikkorit (*Carya ovata*)

Tästä kaikesta jäi todella hyvä mieli ja oli uskoma-tonta nähdä, mitä kaikkea ”heikkokestoista” Kalle pystyy kasvattamaan III-vyöhykkeellä! Historiasta kiinnostuneille oli tarjolla vielä poikkeuksellisen tila-& ja sukumuseon monipuoliset aarteet, jonka sisäl-löstä voi päätellä käsillä tekemisen kunnioituksen kuuluvan Ounien perinteisiin.

Valitettavasti tämän kirjoittaja jäi niistä paitsi, sillä matka maan lounaiskantilille oli vielä edessä ja olim-me saaneet kutsun tutustua myös Kari Venhon koelmaan Lempäälässä, joka sekin ottaisi varmuu-della oman aikansa. Mutta siihen palaamme ehkä toisessa matkakertomuksessa, jos Kari innostuu joskus kutsumaan rhodokerhon puutarhavierailulle

Lisää kuvia kerhon kesäretkeltä löydät sivulta 17

Parhaat *Rhododendron*-lajikkeet

Parhaat *Rhododendron*-lajikkeet sarja perustuu <http://www.klorofylli.com/forum> sivuston keskusteluiden perusteella valikoituneihin lajikkeisiin. Lajikkeet eivät ole paremmuusjärjestyksessä.

Alppiruusu 'Hachmann's Polaris'

Olli Wuokko

'Polaris' kukkii vuosittain runsaasti Naantalissa. Kuva © Osmo Jussila

Kukan väri: vaaleanpunainen.

Kukinta-aika: kesäkuun alkupuoli.

Kasvukorkeus: 10-vuotias pensas 90 cm korkea ja 120 cm leveä.

Kestävyys: -26°C (Hachmann, Saksa), Suomi: I –?, vyöhyke 6a Puolassa, eli kestää suuressa osassa Puolaa, Ruotsissa III-IV (lähteestä riippuen), USA ja Kanada USDA 5.

Risteytys: *degronianum* ssp. *yakushmanum* 'Koichiro Wada' × 'Omega'

Jalostaja: Hans Hachmann, Saksa.

Myös pelkällä 'Polaris' –nimellä tunnettu lajike sai kultamitalin puutarhanäyttelyssä Sveitsin Baselissa vuonna 1980 ja AGM –palkinnon (Award of Garden Merit, Royal Horticultural Society, Britannia) vuonna 2002, tämä lajike on suosituimpia yakushmanalppiruusulajikkeita Euroopassa. Tiiviskasvuinen pensas peittyy heleän vaaleanpunaisiin kukkiin kesäkuun alkupuolella.

Lajikkeen ominaisuuksia

Vaikka lajikkeen emolaji on nukkaisuudesta kuuluisa yakushmanalppiruusu, lajikkeella on vain hyvin niukasti nukkua lehtien alapinnoilla. Sen sijaan yakushmanalppiruusulta periytyneisiin ominaisuuksiin kuuluu tiivis kasvutapa ja pienikasvuisuus yleensäkin, kapeahkot tummanvihreät, mattapintaiset kupeerat lehdet ja kukan selkeä vaaleneminen kukinnan edetessä. Lajike on runsaskukkainen, se tekee yhden kukkasilmun lähes jokaisen version kärkeen myös Suomessa. Yhdessä kukinnossa on 15-18 kukkaa ja kukinnan halkaisija on noin 10 cm. Kukka on nupulla punertavan pinkki ja avautuessaan muuttuu vaalean purppuran-vaaleanpunaiseksi värin ollessa voimakkain teriön reunoilla, jotka ovat hie-man rypytyneet. Kukan sisällä on lähes huomaamaton kellanvihreä kuviointi.

Lajikkeen alkuperä

'Polaris' on ensimmäisiä edesmenneen Hans Hachmannin nimeämiä yakushimanalppiruuus-pohjaisia lajikkeita. Lajike on risteytetty 1963 ja laskettu markkinoille 1978. Emona toimi kuuluisin *yakushimanum*-klooni 'Koichiro Wada' ja pölyttäjänä saksalaisen Seidelin 'Omega' joka ei ole enää yleinen kaupallisessa lisäyksessä. Vuodelta 1904 oleva 'Omega' on heleän vaaleanpunainen Catawbiense –risteymä.

Hans Hachmann käytti lajiketta jatkojalostukseen jo ennen lajikkeen julkaisua 70-luvun lopulla. Se onkin emona lajikkeissa 'Festivo' ('Hachmann's Polaris' × *wardii*, 1977) ja 'Hachmann's Mazurka' (Hachmann's Polaris' × 'Florence Sarah Smith', 1976). Vaalean keltakukkainen 'Festivo' on selkeästi arempi kuin emolajike, jälkimmäinen on myös Hachmannin mukaan emoansa arempi. 'Annegret Hansmann' ('Hachmann's Polaris' × Wega Group, Genzel 1988) on eksoottisen värinen, mutta se ei todennäköisesti ole tarpeeksi kestävä Suomessa. Mahdollisesti merkittävin 'Hachmann's Polaris' lajikkeen jälkeläinen on 'Goldschatz' (syn. 'Goldprinz', julkaistu 1995) joka on risteytys 'Festivo' × 'Alice Street'. Se on jo selkeän keltakukkainen lajike jonka kestävyys saattaa juuri ja juuri riittää lounaissaariston suojaisissa paikoissa (pakkaskestävyys on Hachmannin mukaan -20°C, suositellaan suojattavaksi erityisen kylminä aikoina). Suomessa 'Polaris'ta on käyttänyt risteytyksissä ainakin Osmo Jussila. Osmon *smirnowii* × 'Polaris' –risteytyksestä on kasvanut tuuheakasvuisia pensaita, joilla on röyhelöiset, vaihtelevan vaaleanpunaiset tai vaaleanpunaliljat kukat. Nämä ovat todennäköisesti täysin kestäviä Etelä-Suomessa, ja niistä voisi löytyä lajikkeeksi kelpaava yksilö.

Kokemuksia Suomessa

'Hachmann's Polaris' ei ole kaikista kestävin Yakushimanum-lajike Suomessa, mutta se on usein tarjolla olevista lajikkeista parhaimpia. Se on menestynyt hyvin lounaisrannikolla, pienin vaurioin Keski-Uudellamaalla ja lumen alla talvehtien Lappeenrannassa. Matalana ja tiiviskasvuisena se peittyi helposti lumeen ja sitä kannattaa kokeilla enemmänkin sisämaassa, etenkin runsas- ja varmalumisilla alueilla. Keravalla lajike on osoittanut taipumusta jaksoittaiskukkimiseen, eli runsasta kukintaa seuraa vähemmän kukkia seuraavana vuonna.

Kasvupaikka

Lajikkeen ”huippusuoriutuminen” tapahtuu valoisalla kasvupaikalla. Kun lajike saa tarpeeksi

valoa, se pysyy kaikkein tiheimpänä ja muodostaa eniten kukkasilmuja. Aurinkoisen kasvupaikan huonoksi puoleksi voi laskea kukkien voimakkaamman haalistumisen. Yakushimanum-lajikkeet eivät ole kaikista herkimpiä kärehtämään kevättalven auringossa, mutta nuoren taimen varjostaminen on erittäin suositeltavaa. Pihansa olosuhteet hyvin tunteva kotipuutarhuri osaa myös sijoittaa pensaan niin että se saa enemmän aurinkoa kesällä kuin talvella, eikä siten tarvitse keinotekoista varjostamista. On sanomattakin selvää, että tiheän lehtipuuston alle lajike kuuluu yhtä vähän kuin kuusimetsään. Ylöspäin avoin kasvupaikka sopii lajikkeelle varsin hyvin koska kasvu käynnistyy vasta pahimman hallariskin mentyä.

Maanlaadun suhteen lajikkeen vaatimukset ovat varsin tavanomaiset; keskiravinteikas hapan kuohkearakenteinen turvemultamaa. Lajike ei ole erityisen arka kuivuudelle, eikä myöskään 'Cunningham's White' –juuristolla kasvaessaan.

Lisäys

Kotikonstein lajiketta voi lisätä pistokkaasta. Pistokkaaksi valitaan tukevia versonkärkiä, jos niissä on kukkasilmuja, ne poistetaan. Sopiva ajankohta on syyskuun lopulla tai lokakuussa. Juurtumista auttaa juurrutushormoni, vastaavanlaisissa yakushimanalppiruuuslajikkeilla 1% IBA on havaittu hyväksi. Yakushimanalppiruuusiin liittyvä ominaisuus on se, että juurtumisen jälkeen ensimmäinen kasvu-pyrähdys tapahtuu usein vasta kylmän kauden jälkeen. Koska pistokaslisäys tehdään tällä metodilla huoneenlämmössä talvella, voi ”kylmäkäsittelyn” antaa jääkaapissa tai muussa viileässä tilassa. Myös keväällä ulkona koettu viileys ennen kesän lämpenemistä saattaa riittää. Keinoja omatoimiseen lisäämiseen ovat myös taivukkaasta lisääminen, mikä voi olla hankalaa tällaiselle jäykkäkasvuiselle lajikkeelle jolla on lyhyet vuosikasvut, tai sitten jalontaminen esimerkiksi 'Cunningham's White' –perusrungolle. Jälkimmäinen menetelmä onkin se, jolla lajiketta lisätään jalostajan taimistolla, sekä esimerkiksi Millais'lla Englannissa. Toinen käytetty perusrunko on Inkarho® jonka ansiosta lajikkeita voidaan kasvattaa tavanomaista emäksisemmässä kasvu-alustassa.

Lajike ei ole enää kasvatetuimpia Hachmannin omia lajikkeita jalostajasuvun taimistolla. Sen sijaan lajiketta tuotetaan runsaasti muilla saksalaisilla taimistoilla, Hollannissa ja nykyään myös Puolassa. Saksan ulkopuolella tuotettujen taimien lisäystapana on usein mikrolisäys eli ne ovat omajuurisia ja taimi on haaroittunut maanrajasta asti, toisin kuin jalonnetut taimet.

Harrastajan muotokuva:

JUHANI MANNER

Marjatta Laine

Kasviharrastuksen pontimena saattaa toimia satumalta nähty hieno piha: "Onpa upea! Tällaistaikin on siis mahdollista saada aikaan. Tuollaisen minäkin haluan."

Näin kävi turkulaiselle Juhani Mannerille parikymmentä vuotta sitten. Omakotitalon juuri rakentanut mies päätyi 1990-luvun alussa tutunkauppaa maallikkojäseneksi pihakilpailuun ja osui katselmuksissa Jaakko Lindbergin pihalle Kaksikerran saarella. "Siellä iski inspiraatio. En ollut koskaan nähnyt sellaista taideteosta. Ja sitten tuli kiire rakentamaan omaa pihamaata, joka oli vain siistitty rakentamisen jäljiltä", Manner muisteli.

Puutarha-asiat olivat siihen saakka olleet hänelle vieraita, niin kuin vain keskikaupungin kasvatille voivat. Kotitalon asfalttipihalla ei Mannerin sanoin "kasvanut muuta kuin halkopinoja". Nuoren sähköinsinöörin perhe oli kuitenkin 1980-luvun lopulla tullut siihen vaiheeseen, että alettiin miettiä muuttamista maalle. Kallioinen tontti löytyi Kaksikerrasta, ja sen korkeimmalle paikalle nousi 1989 vaalea, kaksikerroksinen tiilitalo. Mainitun pihakilpailun aikaan sitä oli siis ehditty asua nelihenkenen per-

heen voimin vuosi tai kaksi.

Rhodokerholaisetkin ovat vierailleet Lindbergin pihalla ja varmaan ymmärtävät vaikutuksen, jonka sen näkymät tekivät Jussiin. Mannerienkin tilukset – tilaa on tasan hehtaari – sijaitsevat korkealla, polveilevalla kalliolla, enimmäkseen karussa maastossa. Vain kallion koillispuolella on varjoisampi laakso, joka kasvaa kuusta ja mustikkaa.

Jussin inspiraatio oli jo heti alkuun luja, mutta perusteellisena miehenä hän ryhtyi ennen isompia istutuksia hankkimaan tietoa kasveista. Mannerit tutkivat lomillaan puutarhoja mm. Amsterdamissa, Normandiassa ja monilla Dendrologian seuran ja Rhododendron-kerhon matkoilla.

"Vaimo kyllä on kiinnostunut puutarhoista, mutta ei ole ihan samalla tavalla innostunut", Jussi kuvasi. "Hänellä on vähän toisenlainen näkökulma." Hyvässä yhteisymmärryksessä oma piha on kuitenkin syntynyt ja myös sen hoitaminen on yhteistyötä.

Kirjahyllyyn on kertynyt pitkä rivi puutarhakirjallisuutta. Ja niin kuin edeltä voi päätelläkin, tietoa ja tukea Jussi hankkii myös aktiivisella osallistumisella DS:n ja Rhodokerhon toimintaan.

Luonnon ehdoilla

Vaikka maailmalla on tullut nähdä monenlaisia puutarhoja, Mannerin näkemys omasta pihamaasta on pysynyt alusta asti samana. Selkeää, japanilaishenkistä maisemaa, jossa kokonaisuus on tärkeämpi kuin yksityiskohdat, kuitenkin aina suomalaisen luontoon sovellettuna. Kuten Lindberginkin puutarhassa.

"Mikään maailmalta lainattu ei sellaisenaan istu tänne luontevasti, ei japanilaisuuskaan", Jussi tuumii. "Mutta kun siitä ottaa vaikutelmia ja miettii ne suomalaiseen luontoon sopiviksi, tulee hyvä."

Ajatus perienglantilaisesta puutarhasta Kaksikerran metsämaisemassa kauhistuttaa häntä. Alkuperäistä luontoa ja paikallista maisemaa tulee vain täydentää ja paikoin kaunistaa, ei muuttaa toiseksi. Ja kun lähtökohta on niin vaikuttava kuin Mannerienkin pihamaa kallioineen, mäntyineen, varpuineen ja jäkälineen, näkemykseen on helppo yhtyä. Meri ei kalliolle kesäaikaan näy, mutta sen aistii olevan puolen kilometrin päässä.

Luonnonmukaisuus yltää myös tekniseen toteutukseen. Mäelle ei ole rahdattu kuormakaupalla multaa – ja pitkän, jyrkän pihatien vuoksi se olisikin

hankalaa – vaan multaa syntyy Mannerin mahtavassa kompostiaumassa, jonne päätyy kaikki elollinen jäte pihalta.

Istutukset ovat alkaneet talon lähiympäristöstä ja edenneet vähitellen kauemmaksi. Nyt, kun Jussi on jäänyt eläkkeelle, pihalle on aikaa enemmän, mutta vieläkin talon isäntä ei pääse ahertamaan ihan toivomassaan tahdissa: nyt rajoja on alkanut vetää terveydentila.

Kompostissa kuitenkin kehittyy hissukseen uutta maanparannusainetta, ja vielä on lopullisia istutuspaikkoja odottavia taimiakin. Pihan rakentaminen jatkuu. Nyt puutarhamaisia istutuksia on isännän arvion mukaan noin 2500 neliötä.

Davidia ja Jussi.

Aina kannattaa kokeilla...

Koska kysymys on maisemallisesta kokonaisuudesta, metsän keskelle on vuosien mittaan ilmaantunut niin puita ja pensaita kuin perennoja ja varpujakin. Kunnon kokeilijan hengessä valikoima on osin sängen uskalias; sinnikkäästi uutta kasvua

puskeva puistoplateani (*Platanus x acerifolia*), ja pari kookasta "nenäliinapuuta" (*Davidia involucrata*) herättävät kunnioitusta. Ääri rajoillaan ne ovat, mutta kasvavat kuitenkin.

Acer 'Okakazuki' on ehtinyt komeaan kokoon, samoin seitsensormiaralia (*Kalopanax septemlobus*), ja pieni mutta eloisa *Cryptomeria* on selvinnyt ensimmäisestä talvestaan. Niiden jälkeen kaksi talvea ulkona vaurioitta viettänyt neidonhiuspuu (*Ginkgo biloba*) tai tulppaanipuu (*Liriodendron*) eivät enää herätä kummastusta. Magnolioita on eri puolilla rinnettä useita, muun muassa 'Susan', 'Ricky' ja 'Wada's Memory', ja kaikki kukkivat ainakin jonkin verran. Erityinen Jussin ylpeys on isoksi kehittynyt 'Yellow Bird' -lajike.

Luontevasti suomalaiseseen havumetsään istuvat niin monimetriset japaninhemlokit (*Tsuga diversifolia*) talon kulmalla kuin lukuisat pienet havut, kuten hernesypressi (*Chamaecyparis pisifera* 'Filifera Nana') ja *Tsuga*-lajikkeet moninaisine kasvumuotoineen. Pikkuinen mustamäntykin (*Pinus nigra*) edistyy hitaasti.

Jussi on kerännyt pihaan myös kanervan (*Calluna*) lajikkeita, jotka muodostavat tyylikästä reunaistutusta. Eläviin matkamuikeihin kuuluu mm. hyvin kukkiva varpiolajike (*Cassiope*), joka on peräisin Peter Kornilta, Rhodokerhon taannoiselta Ruotsinmatkalta. Toisaalla maata kattavat neliökaupalla kaihonkukka (*Omphalodes verna*), joka saatiin vuosia sitten pienenä tuppaa työkaverilta, ja taponlehti (*Asarum europaeum*), jota Jussi aikoo osti kolme yksilöä Kauppilasta.

Alppiruusuja kokoelmaksi asti

Ja sitten on tietenkin alppiruusuja ja atsaleoja, kymmenittäin joka puolella. Niitä on kertynyt kerhon yhteistilauksista ja taimitoreilta, ja jokunen on tarttunut mukaan matkoiltakin. Siemenkasvatusta Jussi Manner ei ole harrastanut, osin ajan- ja osin tilanpuutteen vuoksi.

Kotimaiset rhodot ovat hyvin edustettuina; esimerkiksi 'Kaino' kukkii hyvin ja on kasvanut yllättävän kookkaaksi. *R. wardii* sekä *R. williamsianum* 'Gartendirektor Rieger' ovat kukkineet mukavasti, mutta jälkimmäinen saattaa palelluttaa ylimmäisiä oksiaan. 'Polaris' kukki tänä vuonna hyvin, mutta 'Hachmann's Charmant' piti väli vuoden. *R. repens* 'Baden-Baden' on vakiokukkija. 'Rosita', 'Carmen' ja *R. hanceanum* 'Princess Anne' pärjäävät mukavasti, ja *R. ledebourii* kuuluu varmoihin kukkijoihin. Mannereiden kalliolta löytyvät myös mm. *R. minus*, *R. edgarianum*, *R. catawbiense* 'County of York' ja *R. 'P.J.M. Regal'*. Keltakukkaisia edustavat *R. 'Bohlken's Laura'* ja *R. 'Goldinetta'*. Parissa vuosikymmenessä kiinnostunut harrastaja pystyy keräämään kunnioitettavan laji- ja lajikevalikoiman. Atsaleat on sijoitettu aurinkoisempiin kallionkoloihin, ja aita suojaa niitä talttahampailta. Lajikkeita on monia, vaikka ne ovatkin kalliolla uudempiä

tulokkaita. Parhaan pään kukkijoihin Jussi laskee 'Riga's Rhododendrs' -lajikkeeseen, ja myös 'Parkfeuer' avaa säännöllisesti loistavanpunaiset kukkansa..

Ei liene yllätys, että ns. japanilaisia atsaleojakin puutarhasta löytyy. *R. 'Rosalind'* kasvaa kalliorinteessä ja *R. 'Ledikanense'* kukoistaa märkäpedissä ison männyn alla, pihan parhaalla paikalla.

Rhododendron 'Cassata' kukkii.

Alla kuvia kerhon kesäretkeltä Niinijärven Arboretumiin.

Kristian esittelee Kallelle tuliais kasvia, joka tällä kertaa ei ollut *Rhododendron*-suvun edustaja, vaan vallan jokin muuta.

Huolenpitoa tarvitaan

Kallionkolot eivät ilmeisesti ole hassumpia kasvupaikkoja rhodoillekaan. Toki ne vaativat reilun kerroksen oikeanlaista kasvualustaa ja kastelua kuivina kesinä. Niistä ei Turun saaristossa ole puutetta, joten Mannerien porakaivo on joskus lujilla. Kannon kompostimaa helpottaa paljon, ja hyvä kate auttaa tuoreuden säilyttämisessä.

Kallion syvennyksiin Jussi on rakennellut myös märkäpetejä, ja kokemukset niistä ovat hyviä. Lannoitusta hän antaa keväisin, vuosien kehittämällä kouratuntumalla.

Vaikka talvipakkaset eivät rannikolla yleensä ole tuhoisan kovia eikä hallakaan näin korkealla juuri vieraile, lumisuojan vähyys ja säiden vaihtelevuus voivat tuottaa ongelmia. Esimerkiksi viime talvi oli yllättävä: moni yleensä hyvin pärjäävä kasvi kärsi, kun taas jotkut tuntuivat viihtyneen jopa normaalia paremmin.

Tontin alavassa, miltei suomalaisen kosteassa osassa on vielä hyviä kasvupaikkoja lukuisille rhodoille. Hiukan vain kuusia ja koivuja pitää harventaa.

Seinustan komea rhodo ei ollut moinaankaan kylmän kevään jälkeen Pensaan perimä jäi selvittämättä.

RHODODENDRON-KERHON LAJIESITTELY

Rhododendron argyrophyllum

Osmo Jussila

R. argyrophyllum kukkii kesäkuun vaihteessa 2010 Göteborgin kasvitieteellisessä puutarhassa

Rhododendron argyrophyllum

Franchet, Bull. Soc. Bot. France. 33: 231. 1886.

银叶杜鹃 yin ye du juan

“Hopea-alppiruusu”

alasuku Hymenanthus

sektio *Pontica*

alasektio *Argyrophylla*

Ainavihanta 2 – 6(12)m korkea pyöreähkö pensas tai pieni puu. Nuoret versot ovat tiheänukkaisia. Lehdet 6–16 cm x 1,5–6 cm pituiset, kapean suikeat. Nahkamaiset tummanvihreät lehdet ovat yläpinnaltaan kiiltävät ja karvattomat, alapinnalla harmaan valkeaa, hopeaan vivahtavaa ohutta

nukkaa. Lehtisuonet ovat painuneet ja lehden reunat alaspäin kääntyneet. Kukinnossa 4 – 12 kukkaa.

Kellomaiset kukat ovat 2- 4 cm pituiset, väriltään joko valkoiset tai vaalean punaisen eri vivahtein pilkuilla tai ilman pilkkuja. Yleensä 11–15 kpl heteitä, emi karvainen tai suomuinen.

Kotimaa: Kiina, Sichuan Guizhou ja Yunnan 1600–2300 mmpy havumetsissä ja tiheiköissä.

ARS:n pakkasenkestävyysarvio -18°C
Englanti H5 (Cox)
Ruotsi III (SRS)
Suomi: Ia (?)

Rhododendron argyrophyllum on tyyppilaji, jonka mukaan on nimitetty kokonainen alasektio, **Argyrophylla**, johon luetaan n. 14 lajia. Ne kasvavat luontaisena yksinomaan Kiinassa ja Taiwanin saarella. Kyseessä on morfologisesti melko yhtenäinen ryhmä, jossa on useita arvokkaita puutarhojen koristekasveiksi soveltuvia lajeja. Tämän ryhmän kasveja ei ole aiemmin esitelty kerhon lajikuvauksissa, sillä kestävimmätkin niistä ovat valitettavasti meillä rajatapauksia. Ne saattavat menestyä muutaman vuoden tai jopa vuosikymmenen, mutta kovan talven tullen *Argyrophylla*-alasektion kasvit ovat meillä vaarassa paleltua vähintäänkin lumirajaan. Alasektion kasveille on tyyppillistä rovea kasvutapa ja lehtien alapinnan metallinkiiltainen tiheä indumentti. Kiiltävä lehvästö on muutenkin alppiruusujen aatelia, ja kukat, joita yleensä tulee runsaasti, ovat sopusuhtaisen kokoisia pensaan muuhun olemukseen nähden. Tämän ryhmän lajit eivät eivätki pallomaisiin kukinnoin, vaan kaikki kukat asettuvat hiukan roikkuvaan asentoon (engl. lax truss), Joku voi pitää tätä puutteena, mutta mielestäni piirre on peräti viehättävä.

Ehdotan lajille suomalaiseksi nimeksi hopea-alppiruusua, joskin varmaan parempiakin nimiä saataisi lajille löytyä. Suomalaisia nimiä vielä nimeämättömille lajeille voisivat kerhon jäsenet ideoida ja tuoda esiin kokouksissa tai muulla tavoin. Hopea on kuitenkin kuvaava epiteetti alasektion lajeille, joiden lehdet hohtavat metallinkiiltoisina. Samanlaiset, ehkäpä vieläkin komeammat lehdet on toisella usein puutarhoissa kasvatetulla tämän ryhmän lajilla *R. insigne*.

R. argyrophyllum -lajista on nimetty useita alalajeja.

Ssp. *argyrophyllum* kasvaa luontaisena Koillis-Yunnanista Shaanxin eteläosiin ulottuvalla alueella 2000-3600 mmpy. Coxin mukaan tällä monimuotoisella alalajilla on taipumusta klorootisuuteen ja kukinnan alkamista saa odotella pitkään.

Ssp. *hypoclaucum* kasvaa Sichuanin ja Hubein rajaseudulla matalammalla ja lehdet ovat tyyppisesti sinisemmät kuin edellä mainitun alalajilla.

Ssp. *omeinse* kasvaa Emei Shan-vuoren rinteillä ja laaksoissa 1800 metrin korkeuteen. Sen lehdet ovat pienemmät ja kapeammat kuin muilla alalajeilla ja indumentti on paksua ja nukkaisempaa.

Ssp. *nankingense* viihtyy luontaisena Guizhoussa, Fan Jin Shan-vuoren rinteillä 2250 metrin korkeuteen saakka. Se on yleisimmin puutarhoissa kasvatettu alalaji, josta on myös nimetty kirkkaan vaaleanpunaisin kukin kukkiva 'Chinese Silver' lajike. Tälle on myönnetty Award of Merit-palkinto ja 'Chinese Silver'-lajiketta näkeekin yleisesti myynnissä Länsi-Euroopassa.

Olen kasvattanut siemenistä muutamia kertoja lajia, ja alkua on aina näyttänyt lupaavalta. Hopea-alppiruusu ei nimittäin ole mitenkään vaikean tai krantun kasvin maineessa. Kuitenkin avomaalla jatkokasvatus on osoittautunut vähintäänkin haasteelliseksi, ja viime kevään tyyliiset "happotestit" ovat sinetöineet kokeilujen kohtalon. Viime keväästä muutama taimi kuitenkin selvisi Kustavissa jokseenkin vaurioitta olemattomasta lumisuojusta huolimatta, joten aivan kaikkea toivoa ei kannata vielä heittää.

Tuskinpa hopea-alppiruususta näillä leveysasteilla mitään jokapaikanpuskaa tulee millään aikavälillä arvioituna, mutta hiukan hyvää tuuria ja sopivan varjoisan, tuulensuojaisan ja kostean kasvupaikan saadessaan luulisin lajin pystyvän näyttämään meilläkin mihin se pystyy. Tämän lajikuvauksen kuvat on otettu Göteborgin kasvitieteellisestä puutarhasta, jossa *R. argyrophyllum* on kehittynyt parimetrisesti tiheäoksaiseksi pensaaksi, joka kukki upeasti rhodokerhon Ruotsinmatkan aikaan kesäkuun alussa 2010..

R. argyrophyllum kukkii hennon vaalean punaisin nuokkuvien kukin.

Rhododendronlehti 3/2013

Sisällys – Innehåll (Kort sammandrag på svenska)

Theqvist, Kristian: Puheenjohtajan tervehdys – Ordförandes spalt	3
Förra vintern var särskilt svår för rododendron och andra vedartade växter. Det var inte så kallt på vintern men en mycket kall natt på hösten orsakade många skador. Kvistarna på flera rododendron dog, enarna blev bruna och också getporsen såg fula ut med bruna blad. Lyckligtvis ser det nu på höstsommaren mycket bättre med vackra nya växten och med riklig mängd av knoppar på rododendron.	
Theqvist, Kristian: Kestävien risteyttämisestä – esitelmä Seattlessa – Att korsa för hårdighet – föredrag i Seattle	4
Kristian deltog i ARS 2013 Convention i Seattle och gav där två föredrag om att korsa rododendron och atsaleor för bra hårdighet.	
Theqvist, Kristian: ARS:n Finnish Chapter kuulumiset – Nyheter från ARS finska avdelningen	9
Jussila, Osmo: Kerhon kesäretki Niinijärven Arboretumiin 15.6. 2013 – Sommarens utflykt till Niinijärvi Arboretum 15.6. 2013	10
Vi var 23 medlemmar som åkte till Jämsä att bekanta oss med Kaarlo Ounis stora och mycket intresanta arboretum.	
Wuokko, Olli: Alppiruusu 'Hachmann's Polaris' – Rododendron 'Hachmann's Polaris'	12
I serien om de bästa hybrider berättar Olli om Hans Hachmanns <i>yakushimanum</i> hybrid.	
Laine, Marjatta: Harrastajan muotokuva, Juhani Manner – Porträtt av en amatör	14
Marjatta låter läsarna bekanta sig med Juhani Manner som har sin naturliga trädgård i Kakskerta, Åbo skärgård.	
Jussila, Osmo: Lajikuvaus – Artbeskrivning: <i>Rhododendron argyrophyllum</i>	17
Ilmoituksia: Meddelanden:	
Jussila, Osmo: Kutsu kerhon syyskokoukseen – Kallelse till klubbens höstmöte	20
Höstmötet hålls denna gång i Brinkhall herrgård, på ön Kakskerta utanför Åbo, 21.9.2012 kl 12.00. Peter M.A. Tigerstedt presenterar Brinkhall herrgård. Auktion av plantor och plantförsäljning.	

Kerhon syyskokous Brinkhallin kartanossa Turun Kakskerrassa 21.9. 2013 klo 12

Brinkhall sijaitsee Turun kaupungissa, Kakskerran saarella, maanteitse 17 kilometriä Turun keskustasta.

Kavaljeerisiipi

Brinkhallin kartano
Brinkhallintie 414
20960 Turku

- OHJELMA alkaen klo 12
- Kokoonnumme Kavaljeerisiipeen, joka sijaitsee päärakennuksen läheisyydessä. Kavaljeerisiivessä on Brinkhallin kokoussali (Kuva).
- Ohjelmassa ovat syyskokouksessa esiteltävät ja päätettävät asiat:
- Tilinpäätös ARS FC 2012 ja Rhododendron-kerhon rahatilanne.
- Lehtimaksun päättäminen vuodelle 2014.
- 2014 yhteistilaisuusvastaavien valinta.
- Kahvitauko.
- Peter Tigerstedt esittelee Brinkhallin kartanon.
- Kasvihuutokauppa.
- Taimitori.

Taimien huutokauppa syyskokouksen yhteydessä: Huutokauppa on havaittu parina viime syksynä erinomaiseksi tavaksi kerätä rahaa kerhon kas-
saan ja samalla se on ollut keino päästä eroon ylimääräisistä taimista. Viime vuonna huutokaupattavaa oli kuitenkin niin paljon että se vei kokouksesta liikaa aikaa. Niinpä tänä vuonna huutokaupattavien taimien määrä rajoitetaan kolmeen kappaleeseen per lahjoittaja. Näiden lisäksi taimia voi lahjoittaa kerhon hyväksi myytäväksi taimitorin puolella. Taimitorille jokainen voi tuoda omia taimiaan myytäväksi myös omaan piikkiinsä. Ilmoita huutokauppaan/taimitorille tarkoitetut kasvit (nimi + jonkinlainen koko) hyvissä ajoin ennen kokousta Olli Wuokolle email-osoitteeseen

(puh.).

Kaupattavana oleva, etukäteen ilmoitettu materiaali on nähtävissä kerhon nettisivulla ennen kokousta.

